

Een laatste mij bekend fideïcommis (dat inmiddels ingevolge het PB 1953 nr.31 werd beëindigd, maar waarvan de rechthebbenden nog niet uitgezocht zijn) is het legaat van Malpais alias Gatu. In de akte van afgifte legaat d.d.21 februari 1812, die zowel sociaal¹ als juridisch interessant is, lezen wij het volgende:

‘Te kennen gevende dat wijlen voornoemde Mejuffrouw Sybrecht van Uytrecht bij haar Ede Testament van dato 31e July 1809 voor den Ede Heer Willem Prince als . . . en Griffier dezès Eilands ter presentie van getuigen en ten overstaan van de Edel Achtb. Heren Anthon Rudolf Beutner & Lourens de Mey Cr . . . destijds Raden van Politie, Civile en Criminele Justitie dezès Eilands uit kragte ener resolutie van . . . Achtb. Raad van Politie alhier de dato . . . gevolgd op ene door de Comparanten in hun qualiteit als Administrateurs der goederen van wijlen . . . Mejuffrouw Sybrecht van Uytrecht . . . gepasseerd aan de Ede vrijgegevene Slaven zijnde de Mulattin . . . Gerrada, Dogter van de negerin Thesja, . . . Dogter van de negerin Maria Catharina Silviana door de wandeling Swaantje met haar zoon genaamd Joseph, de sambo Juan Minguel door de wandeling Minguel Sambo zoon van de negerin Asienta, de Negerin Maria Lucia door de wandeling Loecietje en haar kinderen Francisco & Biento, de mestise jongen Thomas zoon van de Mulattin Catrijn, de Mulatte jongen Fredrik Martien Pietersz, de negerin (vroedvrouw) Marina, de Neger jongen Phillippus St. Jago, zoon van de Negerin Maria Lucia & de Mulattin Catrijn (waschvrouw) onder de volgende Conditie en Stipulatie naamlijk: “Dat zij het niet zullen vermogen te verkopen, verhypothekeren of anderszinnig veralieneren, maar dat het voor hun . . . hunne kinds kinderen in infinitum blijven moet, . . . de vrugten en interessen daarvan in gelijke portie genieten, en dat voorts hare Executeuren het . . . over hebben zullen” gelegateerd heeft,

¹Zie de sociale onderscheidingen tussen negers, sambo's, mestiezen en mulatten.

en dat comparanten qq dien volgens aan en ten behoeve van genoemde vrijgemaakte Slaven onder voormelde Conditie en Stipulatie wettig opdragen:

Een plantage genaamd Malpais met deszelfs opstallen . . . hebbende privilegien van koe, schapen en geiten koralen'¹

Als voorbeeld geef ik hier in het kort een bespreking weer die plaatshad met de heer G.L.F. die zich met bovenstaande akte van afgifte legaat tot mij gewend had met het verzoek deze zaak te regelen. De heer F. had de oude akte van afgifte legaat en de daaraan voorafgaande titels van eigendom van zijn moeder gekregen, aan wie ze weer werden toevertrouwd door haar moeder. De heer F., zelf 81 jaar oud (in november 1968), herinnerde zich nog zijn grootmoeder, die op hoge ouderdom ongeveer 70 jaar geleden was overleden. Hij schatte dat ze ongeveer 150 jaar geleden geboren moest zijn, dus omstreeks 1818. Enig bewijs van verwantschap met de in de akte van afgifte legaat genoemde personen had de heer F. niet. Wel meende hij dat zijn grootmoeder Catrijn Pietersz heette en inderdaad komen in de bovengemelde akte zowel een zekere Pietersz als een zekere Catrijn voor.

Verder wist hij slechts te vertellen dat zijn grootmoeder de grond bezat en beheerde en dat vervolgens het bezit en beheer door zijn moeder zijn voortgezet en tenslotte door hem zelf.

Op mijn vraag of hij meende alleen eigenaar van de grond te zijn, gaf hij direct toe dat ook zijn broers en zusters (allen wettige kinderen) in de eventuele opbrengst (hij wilde verkopen) zouden moeten delen.

Toen ik opmerkte, dat het onaannemelijk was, dat hij en zijn broers en zusters de enige nakomelingen zouden zijn van de 11 of 12 personen aan wie het legaat was gemaakt, zei hij, dat er inderdaad een tiental personen op de grond wonen, die beweren nakomelingen te zijn van een onecht kind van een broer van zijn moeder, en dat er ook nog een oude vrouw op de grond woont die beweert een nakomelinge te zijn van een zuster van zijn moeder.

Toen ik hem vroeg of hij deze mensen als 'familie' beschouwde en aldus gerechtigd tot de grond, zei hij dat hij aannam, dat ze familie zijn en dat zij ook een deel van de opbrengst zouden moeten ontvangen. Hij zei wel bereid te zijn hun eenvierde van de opbrengst af te staan.

Toen ik hem erop wees dat er volgens zijn relaas 3 staken waren, met

¹De onleesbare gedeelten van het document zijn met drie stippen aangegeven.

name een staak van zijn moeder, een van de broer van zijn moeder (ongeacht de onwettige afstamming in die staak) en een van de zuster van zijn moeder en dat dus de opbrengst in drieën zou moeten worden verdeeld, moest hij daarover wel nadenken, omdat moeder en hij immers altijd alle grondbelastingen hadden betaald.

Afgesproken werd, dat zowel hij als de andere bewoners onder hun oude papieren naar akten van de Burgerlijke Stand zouden zoeken om hun rechten zoveel mogelijk te bewijzen en eventuele rechten van anderen vast te stellen. Daar zijn ze mee bezig (november 1968).

Dat de erfgenamen van Swaantje, Loecietje en anderen na 150 jaar moeilijk te achterhalen zullen zijn en dat ook hier weer geïmproviseerd zal moeten worden, valt uit het bovenstaande wel te begrijpen.

Dit is een verzameling anekdoten. Toen ik aan het schrijven van dit artikel begon, bladerde ik een twintigtal dossiers met deze en soortgelijke anekdoten door. Een paar daarvan zijn hierboven verteld. Tegen opnemings van de rest kan de redactie van dit boek zich terecht verzetten. Bij het herlezen van de dossiers zag ik weer de figuren als Francisco Salesio Konket en Joannes Cintjago Raphael voor mij en besepte ik hoe moeilijk het moet zijn geweest voor deze lieden, onder een Europees-Nederlandse codificatie het gevoel te krijgen, dat hun rechten werden geëerbiedigd. Tegenwoordig zouden wij zeggen, dat het hun moeilijk moet zijn gevallen onder onze codificatie hun identiteit (zij het slechts in civielrechtelijk opzicht) te vinden. Moeten zich niet tekortgedaan hebben gevoeld bij de uitspraken van de notaris dat 'hun' moeder rechtens niet hun moeder was, dat 'hun' grond niet hun grond was (hoogstens hadden zij zoiets als 2117/56448oste aandeel¹ in een onverdeeldheid, iets wat voor hen abracadabra moest zijn), dat het door hen gebouwde huisje op de familiegrond niet hun huisje was (doch een vordering wegens het bouwen op andermans grond, met name grond van de onverdeelde boedel), dat zij 'hun eigen' huis en grond weer bij vei-

¹Dit was het aandeel van bepaalde rechthebbenden in het landgoed Tantanja (een onopgelost gebleven geval) behorende tot de nalatenschap van de in de vorige eeuw overleden Juan Pedro Rafaela, in de oude stukken ook bekend als Peder Raphael, Juan Pieter, Juan Pedro Nicolaas en Juan Pedro Roberto (dit laatste ter illustratie van de wijze waarop met namen werd omgesprongen).

In de laatste titel van aankomst van Tantanja (akte d.d. 15 april 1863 verleden voor de Rechtbank der Kolonie Curacao) staat hij vermeld als Juan Pedro Rafaela zich ook noemende Juan Pedro Nicolaas.

ling moesten aankopen (met de kans dat een ander het opkocht), dat het-geen zij sinds mensenheugenis als 'hun' eigendom beschouwden na veel publikaties en rechterlijk ingrijpen (waarvoor zij nog moesten betalen ook, terwijl zij dat niet konden) na 20 jaar hun eigendom zou kunnen worden, dat zij blij moesten zijn, dat de overheid 'hun' grond voor *f*₁ aan hen wilde afstaan (waarbij zij natuurlijk de kosten moesten dragen), dat de zaak veel eenvoudiger zou zijn geweest als hun voorouders altijd successiememories (wat is dat, meneer?) hadden ingediend, waarop zij door de Overheid nooit waren geattendeerd, etc.?

Bij dit alles moesten zij zich minstens hebben verbaasd.

Maar wat zou het alternatief zijn geweest? Zou er voor de Antillen een codificatie denkbaar zijn geweest, die tegemoet was gekomen aan die losse familie- en vage bezitsverhoudingen waaronder deze mensen leefden, waarbij (om de term van art. 311 Nederlands Antilliaans Burgerlijk Wetboek, d.i. art. 317 Nederlands BW te gebruiken) het 'bezit van staat' van 'familielid' (voor natuurlijke en wettige kinderen maar ook voor pleeg- en peetkinderen) werd gegrond op de opvoeding in een bepaalde familiekring en het gezamenlijk bezit van de grond werd afgeleid uit het feit dat het betreffende 'familielid' (of zijn vader of moeder of verder voorgeslacht) op de grond was blijven wonen? Het antwoord is een aarzelend 'neen' indien wij ons afvragen of een zodanige wetgeving in 1869 tot stand had kunnen komen. Het is een pertinent 'neen' als wij ons afvragen of een zodanige wetgeving vandaag de dag gewenst is. Wat betreft de wetgeving van 1869, deze werd voorgegaan door een aantal ontwerpen van een staatscommissie ingesteld bij KB van 27 september 1852 nr. 46 en van de uit die commissie benoemde Commissaris des Konings, mr. L. Metman. Op deze ontwerpen werd advies uitgebracht door een Curaçaose Commissie ingesteld bij beschikking van 23 mei 1861 nr. 354 onder voorzitterschap van de toenmalige Procureur des Konings (later Gouverneur) mr. A. M. de Rouville.¹ In de in het Curaçaose Oud-Archief aanwezige notulen van deze commissie uit de jaren 1861 vinden wij geen proposities in de richting van tegemoetkomingen aan de opvattingen van de vrije en vrij te maken gekleurde bevolking in de buitendistricten. De bedoeling was één rechtsstelsel (en met name het Nederlandse recht) voor iedereen, wat een moderne psycholoog als drs. H. Arends wel als een uiting van de door hem gesignaleerde 'Hollandia-mythologie' moet

¹W. Ch. de la Try Ellis, Naar de Wetgeving van 1869, Tijdschrift Lux, Jrg. 1 nr. 4

beschouwen¹, maar anderzijds ook betekende, dat een gelijkstelling voor iedereen werd beoogd. Achteraf gezien, had het misschien anders gekund. Men had kunnen denken aan de handhaving van de regel 'moeder maakt geen bastaard' (maar dan in de zin van het Oudhollands recht, waarbij het natuurlijke kind van de moeder zonder enige erkenning dezelfde erfrechtelijke status kreeg van het wettige kind) en (bij gebreke van een behoorlijke burgerlijke stand) aan de erkenning van het kerkelijk huwelijk.

Wat betreft onze huidige wetgeving lijkt een teruggaan naar de opvattingen uit de jeugdijaren van Fransisco Salesio Konket c.s. beslist ongewenst. De ervaring met de fideïcommissen heeft dat bewezen. Juist omdat deze de familie-eigendom wilden handhaven moesten ze worden afgeschaft, ten eerste omdat de familieband, zoals die aan de instellers der fideï-commissen anderhalve eeuw geleden voor ogen stond, intussen is verdwenen, en ten tweede omdat onze tijd behoefte heeft aan mobiliteit zowel van de mens als van zijn bezit. De oplossing is dus het mobiel maken (verdelen) van die familiebezittingen, waarvan de eigenaren niet of moeilijk te ontdekken zijn.² Dit kan door improvisaties als in dit artikel beschreven of door de Verordening op de Eigendomsuitwijzing te verbeteren en nieuw leven in te blazen. Deze verbeteringen zouden o.a. kunnen bestaan uit een verkorte verjaringstermijn voor die bezitters, waarvan het bezit bij de eigendomsuitwijzing wordt erkend, en moeten gepaard gaan met de instelling van een behoorlijk functionerend en juridisch geschoold secretariaat van de dusgenaamde Commissie voor de Eigendomsuitwijzing.

Daarnaast blijft de wederinvoering van de regel 'moeder maakt geen bastaard' (met de werking als onder het Oudhollands recht) ook thans nog gewenst.

Van verdere suggesties voor eventuele verbeteringen zal ik mij in dit bestek onthouden, niet alleen omdat die al aan de Regering zijn voorgelegd, maar vooral omdat zij aan dit opstel het karakter van anekdotenver-

¹Drs. H. Arends, *Hollandia Mythologie*, te verschijnen in het Pedagogisch Didactisch Bulletin nr. 4 van het Departement van Onderwijs van de Nederlandse Antillen.

²Naast de hierboven genoemde en nog enkele andere familiegronden die konden worden verdeeld (Welatina, Koenoeke Grandi, Beurs, Jonisberg) denk ik aan de vele gevallen waarin geen oplossing kon worden gevonden door gebrek aan geld, gebrek aan tijd, gebrek aan gegevens maar vooral door (wat wij tegenwoordig noemen) gebrek aan communicatie. De rechtzoekende Konket en notaris X spraken nu eenmaal een andere 'taal' (ook als ze beiden vloeiend Papiamentu spreken). Misschien gelukkig voor beiden, maar moeilijk om tot vruchtbare samenwerking te komen. Intussen veranderen de tijden. De zoon van de heer Konket begrijpt de notaris beter.

FAMILIEGRONDEN

zameling zouden ontnemen. Ik wilde hierin slechts vertellen over de Konketten en de Raphaels (over de nakomelingen van Swaanje en Loecietje) en de moeilijkheden, die zij soms ondervinden om onder ons Burgerlijk Wetboek aan hun trekken te komen.